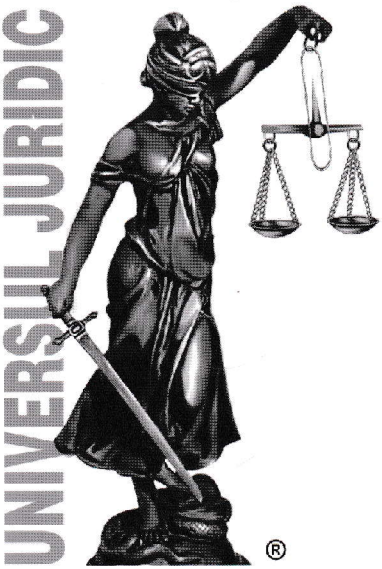
UNIVERSUL JURIDIC



Francisc DEAK
Romeo POPESCU

Ediţia a V-a
actualizată şi completată

Tratat de drept succesoral

Vol. II
Moştenirea testamentară

UJ

[4387(2)

Francisc Deak

Romeo Popescu

Tratat de drept succesoral

Ediţia a V-a, actualizată şi completată

Vol. II. Moştenirea testamentară



290157

UNIVERSITATEA
"DUNĂREA DE JOS" GALAŢI
BIBLIOTECĂ 2

Universul Juridic
Bucureşti
-2025-

Cuprins

Abrevieri 19

Titlul III. Moştenirea testamentară 21

Capitolul I. Reguli generale cu privire la moştenirea testamentară 21

Secţiunea I. Noţiunea de „testament”. Condiţii de validitate 21

§1. Definiţia, caracterele juridice şi cuprinsul testamentului 21

90. Precizări prealabile 21

91. Definiţia legală a testamentului 23

92. Caractere juridice 24

93. Conţinutul testamentului 26

94. Concluzii privind noţiunea de „testament” 31

95. Interpretarea testamentului 34

§2. Condiţiile de fond pentru validitatea testamentului 40

96. Precizări prealabile 40

A. Capacitatea 41

97. Regula 41

98. Incapacităţile de a dispune 41

99. Momentul în funcţie de care se apreciază capacitatea de a dispune prin testament 45

100. Sancţiunea incapacităţii legale de a dispune prin testament 45

101. Incapacităţi de a primi prin legate 46

102. Momentul în funcţie de care se apreciază incapacitatea de a primi prin legat şi sancţiunea aplicabilă 54

B. Consimţământul 55

103. Reguli aplicabile 55

104. Existenţa discernământului – condiţie pentru încheierea valabilă a testamentului 56

105. Consimţământul viciat parţial 58

106. Dolul 58

107. Sancţiunea 60

C. Obiectul şi cauza 61
108. Precizări prealabile 61
109. Obiectul 62
110. Cauza 62
§3. Condiţii generale de formă pentru validitatea testamentului 64
111. Precizări prealabile 64
112. Forma scrisă 65
113. Forma actului separat. Interzicerea testamentului reciproc 68
114. Sancţiunea nerespectării condiţiilor de formă 70
115. Limitări ale efectelor nulităţii absolute şi derogări 70
Secţiunea a II-a. Diferite feluri de testamente. Condiţii speciale de formă 74
116. Enumerare 74
§1. Testamentele ordinare 76
A. Testamentul olograf 76
117. Noţiune 76
118. Avantaje şi inconveniente 77
119. Scrierea 77
120. Data 81
121. Semnătura 83
122. Formalităţi ulterioare decesului testatorului 85
123. Forţa probantă 86
123.1. Scrierea şi semnătura 86
123.2. Data 87
B. Testamentul autentic 88
124. Noţiune. Reglementare 88
125. Avantaje şi inconveniente 89
126. Autentificarea 91
127. Forţa probantă 96
128. Înregistrarea testamentului autentic 97
§2. Testamentele privilegiate 99
129. Noţiune 99
130. Felurile testamentelor privilegiate 99

130.1. Testamentul întocmit în împrejurări excepţionale 99
130.2. Testamentul naval şi aeronautic 100
130.3. Testamentul militarilor 101
130.4. Testamentul celor internaţi într-o instituţie sanitară 101
131. Reguli comune testamentelor privilegiate 102
§3. Alte forme testamentare 103
132. Consideraţii preliminare 103
A. Testamentul având ca obiect sume de bani, valori sau titluri de valoare 104
133. Reglementarea anterioară adoptării noului Cod civil 104
134. Testamentul sumelor şi valorilor depozitate în sistemul noului Cod civil 106
B. Testamentul făcut de un cetăţean român în străinătate 113
135. Reglementare 113

Capitolul II. Regimul juridic al principalelor dispoziţii testamentare 115
Secţiunea I. Legatul 115
§1. Noţiunea de „legat". Desemnarea legatarului 115
136. Noţiunea de „legat" 115
137. Desemnarea legatarului 116
§2. Clasificarea legatelor 119
138. Criterii de clasificare 119
A. Clasificarea legatelor după obiectul lor 119
139. Feluri 119
I. Legatul universal 120
140. Noţiune 120
141. Precizări pentru unele ipoteze speciale 121
II. Legatul cu titlu universal 123
142. Noţiune 123
143. Precizări 123
III. Legatul cu titlu particular 125
144. Noţiune 125
145. Varietăţi de legate cu titlu particular 127
146. Legatul uzufructului 131

147. Legatul bunului altuia (art. 1.064 C. civ.) 132
148. Legatul bunului indiviz 134
B. Clasificarea legatelor în funcţie de modalităţi 136
149. Legatul pur şi simplu 136
150. Legatul cu termen 137
151. Legatul sub condiţie 138
152. Legatul cu sarcină (*sub modo*) 140
152.1. Sarcina excesivă a legatului cu titlu particular 143
153. Revizuirea condiţiilor şi a sarcinilor 143
153.1. Condiţii 143
153.2. Soluţionarea cererii de revizuire 147
153.3. Înlăturarea efectelor revizuirii 149
153.4. Unele aspecte de ordin procedural 150
§3. Unele aspecte comune privind efectele legatelor 151
154. Regimul fructelor bunurilor ce constituie obiectul legatului 151
155. Cheltuielile predării legatului 152
§4. Ineficacitatea legatelor 153
156. Noţiune. Cauze 153
A. Nulitatea legatelor 154
157. Regim juridic 154
B. Revocarea legatelor 155
158. Consideraţii generale 155
a. Revocarea voluntară 155
159. Reglementare. Noţiune 155
160. Revocarea voluntară expresă (directă) 156
161. Revocarea voluntară tacită (indirectă) 158
161.1. Întocmirea unui testament nou (ulterior) 159
161.2. Distrugerea, ruperea sau ştergerea testamentului olograf 164
161.3. Înstrăinarea voluntară a bunului ce constituie obiectul unui legat cu titlu particular 168
161.4. Distrugerea voluntară de către testator a bunului ce constituie obiectul legatului cu titlu particular 174
162. Retractarea revocării voluntare 174

b. Revocarea judecătorească 176
163. Noţiune. Cauze 176
164. Revocarea legatului pentru neîndeplinirea sarcinii 178
165. Revocarea legatului pentru ingratitudine 180
C. Caducitatea legatelor 183
166. Noţiunea de „caducitate". Deosebirea faţă de nulitate şi revocare 183
167. Cazurile de caducitate 183
168. Decesul legatarului 184
169. Incapacitatea legatarului de a primi legatul 187
170. Nedemnitatea legatarului 187
171. Renunţarea legatarului la legat 188
172. Legatarul decedează înaintea împlinirii condiţiei suspensive ce afectează legatul, dacă aceasta avea un caracter pur personal 188
173. Pieirea totală a bunului care formează obiectul legatului 189
174. Regimul legatului-sarcină 192
D. Destinaţia bunurilor care au constituit obiectul unui legat ineficace 193
175. Regula 193
176. Excepţii 195
176.1. Substituţia vulgară 195
176.2. Legatul conjunctiv şi dreptul de acrescământ 195
176.2.1. Condiţiile pentru a opera dreptul de acrescământ 196
176.2.2. Modul în care operează dreptul de acrescământ 198
Secţiunea a II-a. Dezmoştenirea (exheredarea) 199
177. Noţiune 199
178. Feluri 201
178.1. Dezmoştenirea directă 201
178.2. Dezmoştenirea indirectă 202
178.3. Dezmoştenirea sancţiune 203
179. Efecte 205
180. Nulitatea dezmoştenirii 210

Secţiunea a III-a. Execuţiunea testamentară 211
§1. Noţiunea şi natura juridică a execuţiunii testamentare 211
181. Noţiune 211
182. Natură juridică 212
182.1. Asemănări 213
182.2. Deosebiri 215
§2. Atribuţiile (puterile) executorului testamentar 216
183. Limitare prin lege 216
184. Dreptul de administrare 216
185. Puterile executorului testamentar 217
§3. Încetarea execuţiunii testamentare 220
186. Cazuri de încetare a execuţiunii testamentare 220
187. Obligaţia de a da socoteală 220
188. Răspunderea executorului testamentar 221

Capitolul III. Limitele dreptului de dispoziţie asupra moştenirii 222
189. Consideraţii introductive 222
Secţiunea I. Oprirea actelor juridice asupra unei moşteniri nedeschise, viitoare 223
190. Reglementare. Noţiune 223
191. Condiţii 225
192. Sancţiunea aplicabilă 230
Secţiunea a II-a. Oprirea substituţiilor, în general. Admisibilitatea în noul Cod civil a substituţiilor fideicomisare şi a liberalităţilor reziduale 234
193. Preliminarii. Consideraţii de ordin istoric 234
194. Substituţiile fideicomisare în sistemul Codului civil de la 1864 237
194.1. Elementele caracteristice ale substituţiei fideicomisare 238
194.1.1. Liberalităţi succesive având acelaşi obiect 238
194.1.2. Conservarea bunului care forma obiectul legatului 238

194.1.3. Stabilirea de către dispunător a ordinii succesorale pentru cazul morţii gratificatului 239
194.2. Sancţiunea aplicabilă 239
194.3. Substituţia vulgară 242
194.4. Dubla liberalitate în uzufruct şi nuda proprietate ... 242
195. Substituţiile în sistemul noului Cod civil. Preliminarii .. 243
196. Noţiunea „substituţiei" în noul Cod civil 246
197. Substituţia fideicomisară în noul Cod civil 248
197.1. Noţiune 248
197.2. Elementele caracteristice ale substituţiei fideicomisare 248
197.2.1. Existenţa a două liberalităţi succesive având acelaşi obiect 248
197.2.2. Existenţa unei sarcini a instituitului constând în obligaţia de a administra bunurile care constituie obiectul liberalităţii şi de a le transmite, la decesul său, substituitului 248
197.2.3. Liberalitatea consimţită în favoarea substituitului urmează să se execute doar la decesul instituitului 249
197.3. Regimul juridic al substituţiei fideicomisare 250
197.3.1. Problema incapacităţilor 250
197.3.2. Aplicarea dispoziţiilor referitoare la fiducie ... 250
197.3.3. Efectele cu privire la bunurile care constituie obiectul liberalităţii 253
197.3.4. Drepturile substituitului 256
197.3.5. Intangibilitatea rezervei instituitului 257
197.3.6. Ineficacitatea substituţiei 257
198. Liberalităţile reziduale 259
198.1. Noţiune 259
198.2. Regimul juridic al liberalităţilor reziduale 259
198.2.1. Dreptul de dispoziţie al instituitului. Interdicţia de a dispune cu titlu gratuit 259
198.2.2. Independenţa patrimonială a instituitului 261
198.2.3. Aplicarea regulilor substituţiei fideicomisare 262

Secţiunea a III-a. Oprirea liberalităţilor care încalcă rezerva succesorală 263
§1. Rezerva succesorală şi cotitatea disponibilă 263
199. Consideraţii preliminare 263
200. Noţiunea de „rezervă succesorală" şi de „cotitate disponibilă" 264
201. Justificarea rezervei succesorale 266
§2. Caracterele juridice ale rezervei succesorale 269
202. Rezerva este o parte din bunurile moştenirii 269
203. Caracterul imperativ (de ordine publică) al rezervei 270
204. Caracterul propriu al dreptului la rezervă 271
205. Dreptul la rezervă în natură 272
206. Caracterul individual al rezervei 273
207. Problema indisponibilităţii rezervei 274
§3. Moştenitorii rezervatari 275
208. Precizări prealabile 275
A. Rezerva descendenţilor 276
209. Noţiunea de „descendenţi" 276
210. Cuantumul rezervei descendenţilor 277
211. Problema descendenţilor decedaţi la data deschiderii moştenirii sau care sunt nedemni ori renunţători 277
211.1. Descendenţii decedaţi 278
211.2. Descendenţii nedemni sau renunţători 278
B. Rezerva ascendenţilor privilegiaţi (părinţilor) 282
212. Noţiunea de „părinţi" 282
213. Cuantumul rezervei părinţilor 283
C. Rezerva soţului supravieţuitor 288
214. Cuantumul rezervei soţului supravieţuitor 288
215. Imputarea rezervei soţului supravieţuitor asupra moştenirii 294
D. Cotitatea disponibilă specială a soţului supravieţuitor în concurs cu descendenţii dintr-o căsătorie anterioară a defunctului 295
216. Reglementarea şi justificarea cotităţii disponibile speciale 295

217. Noţiunea de „alţi descendenţi decât cei comuni lor” în sensul art. 1.090 C. civ. 302
218. Liberalităţile care intră sub incidenţa dispoziţiilor art. 1.090 C. civ. 303
219. Determinarea cuantumului cotităţii disponibile ordinare şi al cotităţii disponibile speciale. Regimul juridic al diferenţei dintre cele două cotităţi disponibile 304
220. Sancţiunea depăşirii cotităţii disponibile speciale 311
§4. Calculul rezervei şi al cotităţii disponibile 313
221. Precizări prealabile 313
222. Determinarea activului brut al moştenirii, prin însumarea valorii bunurilor existente în patrimoniul succesoral la data deschiderii moştenirii 314
222.1. Probleme speciale privind evaluarea bunurilor 317
223. Determinarea activului net al moştenirii, prin scăderea pasivului succesoral din activul brut al moştenirii 320
224. Reunirea fictivă, doar pentru calcul, la activul net, a valorii donaţiilor făcute în timpul vieţii de către cel care lasă moştenirea 322
224.1. Reunire fictivă 323
224.2. Gratuităţi nesupuse reunirii 324
224.3. Prezumţia de donaţie 326
224.3.1. Care sunt condiţiile ce trebuie îndeplinite pentru aplicarea prezumţiei instituite de art. 1.091 alin. (4) C. civ.? 328
224.3.2. Persoanele care pot invoca prezumţia instituită de art. 1.091 alin. (4) C. civ. 331
224.3.3. Efectele prezumţiei 334
224.4. Evaluarea bunurilor 334
224.4.1. Regula generală 335
224.4.2. Reguli speciale 335
224.4.3. Evaluarea dezmembrămintelor proprietăţii 339
225. Ordinea efectuării operaţiunilor necesare pentru stabilirea masei de calcul 341

226. Determinarea valorii concrete a rezervei şi a cotităţii disponibile 343
§5. Reducţiunea liberalităţilor excesive 344
227. Noţiunea de „reducţiune” 344
228. Persoanele care pot invoca reducţiunea 346
229. Ordinea reducţiunii liberalităţilor excesive 350
229.1. Legatele se reduc înaintea donaţiilor 350
229.2. Legatele se reduc toate deodată şi proporţional, afară dacă testatorul a dispus că anumite legate vor avea preferinţă, caz în care vor fi reduse mai întâi celelalte legate 351
229.3. Donaţiile se reduc succesiv, în ordinea inversă a datei lor, începând cu cea mai nouă 354
229.4. Ordinea şi măsura reducţiunii liberalităţilor indirecte 355
230. Căile procedurale de realizare a reducţiunii 357
230.1. Reducţiunea prin bună învoială 357
230.2. Reducţiunea pe cale judecătorească 358
231. Efectele reducţiunii 362
231.1. Efectele reducţiunii în cazul legatelor 362
231.2. Efectele reducţiunii în cazul dezmoştenirii directe a moştenitorului rezervatar 363
231.3. Efectele reducţiunii în cazul donaţiilor 364
232. Reducţiunea unor liberalităţi speciale (donaţia sau legatul are ca obiect un uzufruct, uz ori abitaţie sau o rentă ori întreţinere viageră) 370
§6. Raportul donaţiilor 375
233. Noţiune 375
234. Domeniul de aplicare al raportului 376
235. Corelaţia dintre raport şi reducţiune 379
236. Condiţiile obligaţiei legale de raport al donaţiilor 381
236.1. Să existe doi sau mai mulţi moştenitori cu vocaţie legală la moştenire în calitate de descendenţi ai defunctului sau de soţ supravieţuitor 381

236.2. Moştenitorul obligat la raport să fi acceptat moştenirea 382
236.3. Moştenitorul legal să aibă şi calitatea de donatar ... 383
236.4. Donaţia să nu fi fost scutită de raport 385
237. Persoanele care pot cere raportul 387
238. Donaţiile supuse raportului 389
239. Excepţiile de la obligaţia de raport 390
240. Modul de efectuare a raportului 393
240.1. Raportul prin echivalent 394
240.1.1. Evaluarea bunului în cazul raportului prin echivalent 396
240.2. Raportul în natură 397
241. Căile procedurale de realizare a raportului 400
§7. Imputarea liberalităţilor şi cumulul rezervei cu cotitatea disponibilă 403
242. Punerea problemei 403
243. Gratificatul nu este moştenitor rezervatar 403
244. Gratificatul este moştenitor rezervatar, iar liberalitatea nu este supusă raportului 405
245. Gratificatul este moştenitor rezervatar, iar liberalitatea este supusă raportului 406
246. Situaţia în care există mai multe liberalităţi, raportabile şi neraportabile, iar beneficiarii liberalităţilor sunt atât moştenitori rezervatari, cât şi persoane care nu au această calitate 408
246 bis. Stabilirea rezervei succesorale în funcţie de renunţătorii la moştenire care au fost gratificaţi printr-o donaţie raportabilă 411
246 bis.1. Sistemul Codului civil de la 1864 411
246 bis.2. Sistemul noului Cod civil 414

Bibliografie selectivă 419